

62-asis Tautosakos darbų tomas aprėpia plačius folkloro ir mitologijos tyrimų akiračius, jungia tradicinių tautosakos žanrų ir šiuolaikinių kultūros reiškinių probleminius klausimus.

Pirmasis tomo skyrius „Tradacijos apmąstymai: reikšmės, raiškos, praktikos“ apima mokslo darbus, skirtingais rakursais prisiliečiančius prie tradacijos tyrimų. Jame skelbiami keturi mokslo darbai.

Dalia Zaikauskienė straipsnyje „Patarlės reikšmės interpretacija: teorija ir praktika“ atkreipia dėmesį į problemą, kad rašytiniu pavidalu skelbiant paremijas sąvaduose ir žodynuose žodinis paveldas atskiriamas nuo konteksto ir sykiu nuo tradicijoje funkcionuojančios reikšmės. Kaip paremiologui nustatyti patarlių reikšmę, jei rašytiniai šaltiniai neperteikia tradicinio konteksto? Autorė, taikydama skirtingas metodologijas, parinkdama praktiškai pritaikomas priemones, derindama mokslinį objektyvumą ir paremiografo folklorinę kompetenciją, ieško patarlių reikšmių interpretavimo būdų.

Vita Džekčioriūtė-Medeišienė straipsnyje „Pasakų sekimas vaikams tradicinėje lietuvių kultūroje: kūrinii su žiaurumo elementais paskirtis“ gilinasi į pasakų sekimo vaikams tradiciją. Autorė aptaria vaikams sekamų pasakų repertuaro kaitą nuo XIX a. pabaigos iki XX a. pirmosios pusės, tradicinio pasakotojo ir jo asmeninių savybių ypatumus ir pasakų sekimo būdo pritaikymą vaikams. Ypatingas dėmesys skiriamas klausimui, kokią psichologinę ir kultūrinę reikšmę tradicinėje lietuvių kultūroje turėjo baimė, kurią vaikai patirdavo klausydamiesi sekamų pasakų.

Latvių folkloristas Sandis Laimė straipsnyje apie laumes ir raganas nagrinėja šių vaizdinių tovarumą ir kismą latvių mitologinių sakmių ir tikėjimų pasaulyje. Jis analizuoja mitinių būtybių vardus, jų pavidalų bei funkcijų įvairovę ir pabrėžia, kad laumių ir raganų vaizdiniai turėjo skirtingą raidą rytų ir vakarų baltų sakytinėse tradicijose.

Rūtos Latinytės straipsnis „Kalėdinės tėvų ir vaikų dovanos kaip rūpesčio komunikacija“ primena, kad tradacijos gyvos ir šiandien. Naudodama fenomenologinę prieigą autorė analizuoja asmeninės patirties pasakojimus (ne tik tai respondentų, bet ir savo pačios), iš kurių paaiškėja, kaip per dovaną, kaip nekalbinę komunikacijos formą, artimiesiems pavyksta suprasti vieniems kitus be žodžių.

Skiltyje „Iš istorinės atminties tyrimų“ skelbiamas Gretos Paskočiūmaitės straipsnis „Lietuvos antisovietinio partizaninio karo istorinė atmintis trečiosios kartos

pasakojimuose“. Jame į istorinę atmintį žiūrima iš Nepriklausomybės kartos perspektyvos: autorė nagrinėja, kaip karta, užaugusi ir subrendusi po 1990 m., suvokia ir vertina 1944–1953 m. partizaninį karą, į kurį buvo įsitraukę jų seneliai. Ji analizuoja šeimose perduodamą partizaninio karo atmintį, gilinasi, kokią įtaką artimųjų patirtys turi vertybinių nuostatų formavimuisi ir asmeniniam trečiosios kartos santykiui su praeityje vykusiomis laisvės kovomis.

2021 metai Lietuvoje ir pasaulyje minimi kaip archeologės ir mitologės Marijos Gimbutienės metai, jie įtraukti į UNESCO ir valstybių narių minimų sukakčių sąrašą. M. Gimbutienės šimtosioms gimimo metinėms yra skiriamas Daivos Vaitkevičienės straipsnis „Prie gyvybės medžio šaknų: Marija Gimbutienė šeimos moterų draugijoje“, skelbiamas „Sukakčių“ skiltyje. Autorė nagrinėja M. Gimbutienės santykius su mama Veronika Janulaityte-Alseikiene, jos seserimi Julija Janulaityte-Matjošaitiene ir pussesere Meile Lukšiene, pabrėžia ypatingą ryšį, jungusį šias moteris, gyvenusias skirtinguose žemynuose. Kelinama mintis, kad būtent stiprių ir valingų šeimos moterų pavyzdys padėjo Marijai išvelgti veiklų ir kūrybišką moteriškąjį pradą archeologinėje medžiagoje, sudarė prielaidas ieškoti moteriškųjų deivių pasaulio Europos paleolito ir neolito kultūrose.

Kitas proginis straipsnis yra skiriamas Jono Basanavičiaus 170-osioms gimimo metinėms paminėti. Vytautas Budvytis aptaria J. Basanavičių kaip lietuvių trakiškosios kilmės hipotezės kūrėją. Nors pats lietuvių tautos patriarchas laikė šią teoriją moksline, tačiau autorius pabrėžia, kad lygia greta J. Basanavičius kūrė lietuvių kilmės mitą ir grindė tautinę trakiškosios kilmės tapatybę. Straipsnyje teigiama, kad kultūros istoriją J. Basanavičius suprato ne tik kaip mokslą, objektyviai tiriantį istorinius faktus, bet ir kaip nedalomą žmogaus gyvenimo dalį, padedančią pačiam save pažinti ir subrandinti savo asmenybę.

62-ąjį Tautosakos darbų tomą papildė nedidelė iki šiol neskelbtų sutartinių publikacija iš Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos fondų. Tai Stanislovo Didžiulio Anykščių krašte užrašytos sutartinės, kurių faksimiles spaudai parengė ir įvadą parašė Austė Nakienė.

„Recenzijų“ skiltyje skaitytojas ras dvi recenzijas: Daiva Račiūnaitė-Vyčiniene aptaria Lietuvių liaudies dainyno 25-ąjį tomą ir gilinasi į jame skelbiamų ganymo, medžioklės ir žvejybos dainų tematiką ir funkcijas, o Bronė Stundžienė pristato Lietuvos fotomenininkų sąjungos nario Klaudijaus Driskiaus knygą-nuotraukų albumą Tirpstanti tapatybė. Baltarusijos lietuviai.

Tomą kaip įprastai užbaigia „Kronikos“ skiltis, kurioje pateikiama svarbesnių 2021 m. akademinio gyvenimo įvykių apžvalga.

The 62nd volume of Tautosakos darbai / Folklore Studies embraces a wide range of research on folklore and mythology, joining together problematic issues related to the traditional folklore and to the modern cultural phenomena.

The first chapter of the volume “Reflecting on Tradition: Meanings, Expressions, Practices” comprises research works touching upon studies of tradition from different perspectives. These include four scholarly articles.

Dalia Zaikauskienė’s article is entitled “Interpretation of Proverb Meaning: Theory and Practice”; she addresses a practical problem that paremiologists encounter when editing comprehensive publications of paremias: the verbal heritage is separated in the process from its context and, therefore, from its meaning established by tradition. How is paremiologist supposed to determine the meaning of the proverb, since written sources lack information on its traditional background? The author tries different methods and selects practically applicable means combining scholarly impartiality and folkloric competence of the paremiographer in her quest for suitable ways of proverb interpretation.

In her article “Children’s Tales in the Traditional Lithuanian Culture: Purpose of Cruel Elements” Vita Džekčioriūtė-Medeišienė analyses the traditional storytelling for children. She discusses changes in the folktales’ repertoire taking place from the end of the 19th to the first half of the 20th century, peculiarities of the traditional storytellers and adaptations of the storytelling for children. Particular attention is dedicated to the psychological and cultural meaning of fear that children experienced while listening to the folktales in the traditional Lithuanian culture.

Latvian folklorist Sandis Laime deals in his article with images of laumes and raganas, investigating their stability and change in the world of the Latvian folk legends and beliefs. Having analyzed the names of these mythical beings, their various appearances and functions he concludes that images of laumes and raganas have followed different ways of development in the narrative traditions of the eastern and western Balts.

Rūta Latinytė in her article on Christmas presents as means of communicating care between parents and children reminds us that traditions are very much alive even today. Employing phenomenological approach, this author analyzes personal experience stories (both by other people and herself) highlighting presents as means of nonverbal communication that facilitates mutual understanding between family members.

Under the title of “Historical Memory Research”, an article by Greta Pasko-čiumaitė is published, dealing with “Historical Memory of the Lithuanian Anti-Soviet Partisan War in the Narratives of the Third Generation”. Here, the historical memory is appreciated from the perspective of the generation that grew up after 1990, i. e. when Lithuania had regained its independence. The author analyzes how these people perceive and construe the partisan war that took place in 1944–1953 and involved their grandparents. She focuses on the memory tradition preserved in the families with particular emphasis on the impact that experiences of the family members have on shaping the values and personal attitudes of the third generation towards the freedom struggles of the past.

2021 was declared in Lithuania as the memorial year of the archeologist and mythology researcher Marija Gimbutas; her 100th anniversary is celebrated by the member states of the UNESCO as well. The article by Daiva Vaitkevičienė “At the Roots of the Tree of Life: Marija Gimbutas among the Family Women” is also dedicated to this occasion. The author analyzes Gimbutas’ relationship with her mother Veronika Janulaitytė–Alseikienė, her aunt Julija Janulaitytė–Matjošaitienė, and her cousin Meilė Lukšienė, emphasizing the special bond that existed between these women living on different continents. She goes on to assume that such example and authority of her mother and other female relatives enabled Marija to see and recognize in her archeological findings the active and creative female side, creating prerequisites of looking for the female goddesses in the global archeological Paleolithic and Neolithic cultures.

Another article published under the title of “Anniversaries” is dedicated to the 170th anniversary of birth of Jonas Basanavičius. Here, Vytautas Budvytis discusses Basanavičius as creator of the Thracian theory of the Lithuanian origin. Although the Lithuanian patriarch considered his theory to be a scientific one, the author of the article emphasizes that Basanavičius also created the Lithuanian myth of origin and established the national identity based on the Thracian origin. The author maintains that Basanavičius viewed cultural history not only as a science that objectively examined historical facts, but also as an inherent part of human life that could aid self-understanding and personal growth.

The 62nd volume of Tautosakos darbai / Folklore Studies also includes a handful of hitherto unpublished sutartinės from the collections of the Wroblewski Library of the Lithuanian Academy of Sciences. These ancient Lithuanian polyphonic songs have been recorded by Stanislovas Didžiulis in the Anykščiai Region, and their facsimiles edited for publication by Austė Nakiene.

In this volume, the readers will find two book reviews. Daiva Račiūnaitė–Vyčiniene discusses the 25th volume of the “Book of Lithuanian Folk Songs” elucidating themes and functions of the herding, hunting and fishing songs that it comprises. Bronė Stundžienė in turn introduces the album by photographer Klaudijus Driskius entitled “The Dissolving Identity: Lithuanians in Belarus”.

The volume concludes with chronicle of the important cultural events of the 2021.